

ความรักในมุมมองของพระพุทธศาสนา ในวันมาฆบูชา

พลเผ่า เพ็งวิภาศ*

๑. ความนำ

ความรักในมุมมองของพระพุทธศาสนานั้น จำเป็นต้องศึกษา ความหมาย ความสำคัญ ประวัติความเป็นมา เช่น เรามีความรักในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รักในการปฏิบัติตนและรักในการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เราเป็นผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้ยอมรับเอาศาสนา มาเป็นที่รัก เพื่อประโยชน์ตนและคนอื่น ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาโดยใช้วันสำคัญเป็นสื่ออันนำมาสู่การบูชาเพื่อระลึกถึงพระกรุณาธิคุณ พระปริสุทธิคุณ และพระปัญญาคุณ ต่อมาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงประกาศพระพุทธศาสนาให้อุบัติขึ้นในโลก ล่วงมา ๒,๕๐๐ กว่าปี จึงปรากฏความรักที่เกิดขึ้นในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

ความรักตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า รัก ไว้ว่า เป็นคำกริยา หมายถึง มีใจผูกพันด้วยความห่วงใย มีใจผูกพันด้วยความเสน่หาหรือชอบ อย่างไรก็ตาม คำว่า รัก สามารถมีความหมายที่เกี่ยวข้องกัน แต่แตกต่างกันชัดเจนจำนวนมากขึ้นอยู่กับบริบท บ่อยครั้งที่ในแต่ละภาษาจะใช้หลายคำเพื่อแสดงออกซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับความรักที่แตกต่างกัน ตัวอย่างหนึ่งคือการที่ในภาษากรีก มีคำหลายคำที่ใช้สำหรับความรัก ความแตกต่างทางวัฒนธรรมในการสร้างกรอบความคิดเกี่ยวกับความรัก ทำให้เป็นการยากยิ่งขึ้นที่จะหานิยามสากลของความรัก ในคติระหว่างพนักงานอัยการ โจทก์, สู้ดา ปรัชญาภักทร โจทก์ร่วม กับเสริม สาครราษฎร์ จำเลย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๐๘๓/๒๕๕๖)

ความรักเป็นสิ่งที่เกิดจากใจไม่อาจบังคับกันได้ ความรักที่แท้จริงคือความปรารถนาดีต่อคนที่ตนรัก ความยินดีที่คนที่ตนรักมีความสุข การให้อภัยเมื่อคนที่ตนรักทำผิด และการเสียสละความสุขของตนเพื่อความสุขของคนที่ตนรัก จำเลยปรารถนาจะยึดครองผู้ตายเพื่อความสุขของจำเลยเอง เมื่อไม่สมหวัง จำเลยก็ฆ่าผู้ตาย เป็นความผิดและการกระทำที่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ของจำเลยโดยฝ่ายเดียว มิได้คำนึงถึงจิตใจและความรู้สึกของผู้ตาย หาใช่ความรักไม่ ทั้งเป็นความเห็นผิดที่เป็นอันตรายต่อ

* หัวหน้าสาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

สังคมอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าธรรมชาติหรือสาระของความรักจะยังเป็นหัวข้อการโต้เถียงกันอย่างบ่อยครั้ง มุมมองที่แตกต่างกันของความรักสามารถทำให้เข้าใจได้ด้วยการพิจารณาว่า สิ่งใดไม่ใช่ความรัก หากความรักเป็นการแสดงออกทั่วไปของความรู้สึกทางใจในแง่บวกที่รุนแรงกว่าความชอบ โดยทั่วไปแล้วจะขัดแย้งกับความเกลียดชัง หรือภาวะไร้อารมณ์แบบเป็นกลาง หากความรักมีเรื่องเพศเข้ามาเกี่ยวข้อง น้อยกว่าและเป็นรูปแบบความผูกพันทางอารมณ์แบบโรแมนติกที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางอารมณ์และทางเพศ โดยทั่วไปแล้วจะขัดแย้งกับราคะ และหากความรักเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีโรแมนติก สอดแทรกอยู่มาก ความรักก็จะขัดแย้งกับมิตรภาพในบางครั้ง ถึงแม้ว่าความรักมักจะใช้หมายถึง มิตรภาพแบบใกล้ชิดอยู่บ่อย ๆ หากกล่าวถึงแบบนามธรรม โดยปกติแล้วความรักจะหมายถึงความรัก ระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่บุคคลหนึ่งรู้สึกกับอีกบุคคลหนึ่ง บ่อยครั้งที่ความรักเกี่ยวข้องกับ ความรู้สึกเอื้ออาทรหรือคิดว่า ตนเองเหมือนกับบุคคลหรือสิ่งอื่น ซึ่งอาจรวมไปถึงตัวบุคคลนั้นเองด้วย นอกเหนือไปจากความแตกต่างในแต่ละวัฒนธรรมในการเข้าใจความรักแล้ว แนวคิดเกี่ยวกับความรัก ยังได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมหาศาลเมื่อเวลาผ่านไป นักประวัติศาสตร์บางคนเปรียบเทียบแนวคิดสมัย ใหม่ของความรักแบบโรแมนติกกับความรักแบบเทิดทูนในยุโรประหว่างหรือหลังยุคกลาง ถึงแม้ว่าการ มีอยู่ของความผูกพันแบบโรแมนติกจะปรากฏในบทกลอนรักในสมัยโบราณแล้วก็ตาม มีสำนวนจำนวน มากที่เกี่ยวข้องกับความรัก นับตั้งแต่ “ความรักเอาชนะทุกสิ่ง” ของเวอร์จิล ไปจนถึง “ทั้งหมดที่คุณ ต้องการคือความรัก” ของเดอะบิตเทิลส์ นักบุญโทมัส อควีนาส ตามหลังอริสโตเติล นิยามความรักไว้ ว่าเป็นความ “ปรารถนาดีแก่ผู้อื่น” เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ อธิบายความรักไว้ว่า เป็นสภาพของ “คุณธรรม สูงสุด” ซึ่งปฏิเสธคุณธรรมที่เกี่ยวข้อง บางครั้ง ความรักถูกกล่าวถึงว่าเป็น “ภาษาสากล” ซึ่งข้ามผ่าน ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษา

อาจกล่าวได้ว่าบุคคลสามารถรักวัตถุสิ่งของ รักหลักการแนวคิด หรือเป้าหมาย หากบุคคล นั้นให้ความสำคัญต่อสิ่งดังกล่าวอย่างสูง และผูกมัดตัวเองอย่างลึกซึ้ง เช่นเดียวกัน การเผื่อแผ่ความ เห็นอกเห็นใจและ “ความรัก” ของเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร บางครั้งอาจก่อให้เกิดเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ความ รักระหว่างบุคคล แต่เป็นความรักที่ไม่ได้มีต่อบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับปรารถนิตถุและความเชื่อมั่นทาง จิตวิญญาณหรือทางการเมืองอย่างแรงกล้า บุคคลยังสามารถ “รัก” วัตถุ สัตว์ หรือกิจกรรมได้เช่น เดียวกัน หากพวกเขาอุทิศตัวเองผูกมัดกับสิ่งนั้น หรือมีเจตนาที่พิจารณาว่า ตัวเองเป็นอย่างเดียวกับ สิ่งนั้น หากความเสน่หาทางเพศเข้ามาเกี่ยวข้องกับความรักประเภทนี้ สภาวะดังกล่าวจะถูกเรียกว่า กามวิตถาร

ความรักระหว่างบุคคลความรักประเภทนี้หมายถึงความรักระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน โดย เป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ที่ทรงพลังว่า การชอบบุคคลอื่นธรรมดา ความรักระหว่างบุคคลนี้เกี่ยวข้อง มากที่สุดกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความรักประเภทนี้อาจเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อน

หรือคู่รัก นอกจากนี้ยังมีความผิดปกติทางจิตหลายอย่างที่เกี่ยวข้อกับความรัก อย่างเช่น การหมกมุ่นทางเพศ ตลอดช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ ปรัชญาและศาสนาได้ใคร่ครวญเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความรักมากที่สุด ในศตวรรษที่ผ่านมา ศาสตร์แห่งจิตวิทยาได้เขียนเกี่ยวกับความรักอย่างมากและเมื่อเร็ว ๆ นี้ ศาสตร์แห่งจิตวิทยาเชิงวิวัฒนาการ ชีววิวัฒนาการ มานุษยวิทยา ประสาทวิทยาศาสตร์ และชีววิทยาได้เพิ่มเติมความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและการทำงานของความรัก เช่น ความรักในมุมมองของพระพุทธศาสนาในวันมาฆบูชา

๒. วันมาฆบูชา

วันมาฆบูชา เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันหนึ่งที่ชาวพุทธให้ความรักให้ความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันดังกล่าว

๒.๑ ความหมาย

วันมาฆบูชา หมายถึงการบูชาในวันเพ็ญเดือนมาฆะหรือเดือน ๓ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓) มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า มาฆะปุรณมี แปลว่าการบูชาพระในวันเพ็ญ เดือน ๓ ถ้าปีใดมีเดือนอธิกมาส เดือนแปดสองหนหรือสองครั้ง วันมาฆบูชาจะเลื่อนไปเป็นวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ และเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงความรักในหมู่พระอรหันต์จำนวน ๑,๒๕๐ รูปนั้น พระพุทธองค์จึงแสดงโอวาทปาติโมกข์ แก่หมู่พระอรหันต์เหล่านั้น^๒

๒.๒ ความสำคัญ

วันมาฆบูชาเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ มีเหตุการณ์อัศจรรย์ที่พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า จำนวน ๑,๒๕๐ รูป มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ด้วยความรัก ณ วัดเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ โดยมีได้นัดหมาย พระสงฆ์

ทั้งหมดเป็นพระอรหันต์ ผู้ได้อภิญญา ๖ และเป็นผู้ที่ได้รับการอุปสมบทโดยตรงจากพระพุทธเจ้า ในวันนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ในที่ประชุมสงฆ์เหล่านั้นให้พระอรหันต์เหล่านั้นรักในหลักการ รักในอุดมการณ์และรักในวิถีการปฏิบัติที่นำไปใช้ในทุกสังคม มีเนื้อความโดยสรุปว่าให้ละความชั่วทุกชนิด ให้ทำความดีให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้ผ่องใส เพราะทุกอย่างขึ้นอยู่กับจิตใจ

จิตใจ คือ พลังงานแห่งชีวิตที่เป็นกรรม ใจ คือ ชีวิต (ความคิด) ที่เป็นผลกรรม จิตต้องการผู้นำทาง คือ ใจ จิตขับเคลื่อนร่างกาย และใจเป็นผู้ควบคุม เช่น การเคี้ยวอาหาร การขับรถ ทุกกิจกรรมของร่างกาย ล้วนเป็นการทำงานของจิต

จิตแม้จะเป็นพลังงานแต่ไม่ได้ขีดเส้นให้เราเดิน ตัวเรา (ใจเรา) ต่างหากที่เป็นผู้กำหนดอนาคต เมื่อใจเรา ตัวเราเลือกทางเดินใด จิตก็จะมุ่งไปในทิศทางนั้น ดังนั้นไม่ว่าเราจะมีกรรมที่เลวร้ายหรือกรรมดี เรา(ใจ)ก็ยังคงต้องทำงานร่วมกันกับจิตอย่างสร้างสรรค์

^๒ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ, วันมาฆบูชาและแนวทางในการปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๖), หน้า ๓๔.

๒.๓ ความเป็นมา

หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๔ เดือน ขณะนั้นเมื่อเสด็จพุทธกิจการแสดงธรรมที่ถ้ำสุกรขาตาแล้ว เสด็จมาประทับที่วัดเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ^๑ วันนั้นตรงกับวันเพ็ญเดือน มาฆะ หรือ เดือน ๓ ในเวลาบ่าย พระอรหันต์สาวกของพระพุทธเจ้า ๑,๒๕๐ รูป ได้มาประชุมพร้อมกัน ณ ที่ประทับของพระพุทธเจ้า โดยมีได้นัดหมาย นับเป็นความอัศจรรย์ที่ประกอบขึ้น ๔ ประการ^๒ คือ

๑. วันนั้นเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓^๓

๒. พระสงฆ์จำนวน ๑,๒๕๐^๔ รูปมาประชุมโดยมิได้นัดหมาย แสดงถึงความรักต่อพระพุทธเจ้าตรงกัน

๓. พระสงฆ์ทั้งหมดล้วนเป็นพระอรหันต์ มีอภิญญา ๖ ทั้งหมด

๔. พระสงฆ์ทั้งหมดเป็นผู้ได้รับการอุปสมบทโดยตรงจากพระพุทธเจ้า

เพราะเหตุที่มีองค์ประกอบสำคัญดังกล่าว จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วันจาตุรงคสันนิบาตและในโอกาสนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ในที่ประชุมสงฆ์เหล่านั้นซึ่ง

ถือได้ว่าเป็นการประกาศ ให้พระอรหันต์ทั้งหลายเหล่านั้น รักในหลักการ รักในอุดมการณ์ และรักในวิถีการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา

สำหรับการถือปฏิบัติในประเทศไทย พิธีวันมาฆบูชา^๕ เดิมทีในประเทศไทยไม่เคยทำมาก่อน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงอธิบายไว้ว่าเกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยถือตามแบบโบราณบัณฑิตที่นิยมกันว่า วันมาฆปุณณมี มีพระจันทร์เสวยฤกษ์มาฆะเต็มบริบูรณ์ เป็นวันที่มีพระสงฆ์ ๑,๒๕๐ รูป มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย พร้อมด้วยพระองค์ ๔ ประการ เรียกว่า จาตุรงคสันนิบาตพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสเทศนาโอวาทปาติโมกข์^๖ ในที่ประชุมสงฆ์ เป็นการประชุมใหญ่เป็นการอัศจรรย์ในพระพุทธศาสนา การประกอบพิธีกรรมมาฆบูชา เริ่มในสมัยรัชกาลที่ ๔ โดยเริ่มในพระราชวังก่อน โดยพิธีกรรมประกอบด้วยเวลาเช้า นิมนต์พระจากวัดบวรนิเวศวิหารและวัดราชประดิษฐ์ มานั่งในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เวลาค่ำเสด็จออกจตุรปูเทียบเครื่องนมัสการแล้ว พระสงฆ์สวดทำวัตรเย็น

^๑ ปัจจุบันอยู่ในรัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

^๒ สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, วันมาฆบูชาและแนวทางปฏิบัติ, หน้า ๓๙.

^๓ หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับการบวชด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปหา เป็นพระภิกษุที่มาจากกลุ่มซึ่งเคยเป็นนักบวชในศาสนาอื่น กล่าวคือ พระอรหันต์จำนวน ๑,๐๐๐ รูป เดิมเป็นศิษย์ของขงจื๊อ ๓ พี่น้อง คืออุรุเวลกัสสปะ นทีกัสสปะ และ คยากัสสปะ และพระอรหันต์ ๒๕๐ รูป เดิมเป็นศิษย์ของปราชกที่เป็นศิษย์ของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ

^๔ อภิญญา ๖ คือ ๑) แสดงฤทธิ์ได้ ๒) ญาณที่ทำให้มีหูทิพย์ ๓) ญาณที่กำหนดใจคนอื่นได้ ๔) ญาณที่กำหนดทำให้ระลึกชาติได้ ๕) ญาณที่ทำให้มีตาทิพย์ ๖) ญาณที่ทำให้อาสวะสิ้นไป

^๕ หมายถึง โอวาทหรือคำแนะนำสั่งสอนที่ไม่มีการปรับโทษ ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา อธิบายความหมายของสมณะและบรรพชิต หน้าที่ที่พึงทำและการดำรงชีวิตของสมณะและบรรพชิต

เสร็จแล้ว โดยมีการสวดมนต์คาถาโอวาทปาติโมกข์ด้วย เมื่อสวดมนต์เสร็จแล้วทรงจุดเทียนรายตามราวรอบพระอุโบสถจำนวน ๑,๒๕๐ เล่ม มีการประโคมอีกครั้งหนึ่งแล้วจึงมีการเทศนาโอวาทปาติโมกข์ ๑ กัณฑ์ เป็นเทศนาภาษาบาลีและภาษาไทย เครื่องกัณฑ์มีจิวรเนื้อดี ๑ ผืน เงิน ๑ ตำลึง และขนมต่างๆ เมื่อเทศนาจบ พระสงฆ์ซึ่งสวดมนต์ ๓๐ รูป ก็สวดรับ

การประกอบพิธีกรรมวันมาฆบูชาในสมัยรัชกาลที่ ๕ เสด็จออกประกอบพิธีพระราชกุศลด้วยพระองค์เองบ้าง ถ้ามิได้เสด็จไปประพาสหัวเมืองต่างๆ หากเสด็จไปประพาสบางปะอินหรือพระพุทธบาท พระพุทธฉายพระปฐมเจดีย์และพระแท่นดงรัง ก็จะทรงประกอบพิธีมาฆบูชาในสถานที่นั้นๆ ขึ้นอีกต่างหากจากในพระบรมมหาราชวัง

การประกอบพิธีกรรมวันมาฆบูชาต่อมาก็ขยายออกไปให้พุทธบริษัทได้ปฏิบัติตามอย่างเป็นระบบสืบมาจนถึงปัจจุบัน การบูชาด้วยการเวียนเทียนและบำเพ็ญกุศลต่างๆ ปกติตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ หากปีใดเป็นอธิกมาส คือมีเดือน ๘ สองหนจะเลื่อนไปตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔

๒.๔ หลักธรรมที่ควรนำไปปฏิบัติในวันมาฆบูชา

หลักธรรมที่สำคัญในวันมาฆบูชา มีหลายประการเพราะถือว่า วันมาฆบูชา เป็นวันพระธรรมเนื่องจากพระพุทธเจ้าได้วางหลักธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาไว้ในโอวาทปาติโมกข์ คือ หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา^๔ อันเป็นไปเพื่อความรักป้องกันและแก้ปัญหาต่างๆ ในวันเพ็ญเดือน ๓ ซึ่งมีข้อความที่ตรัสไว้ดังนี้

ขันติ ประมาธ ตะโป ตีติกขา

นิพพานัง ประมาธ วัชระนันทิ พุทธา

นะ หิ ปัพพะชิโต ประรูปะฆาติ

สมะโณ โหติ ประรัง วิหะระยันโต

สัพพะปาปัสสะ อะกะระณัง

สะจิตตะปะริโยทะปะนัง

อะนูปะวาโท อะนูปะฆาโต

มัตตัญญูตา จะ ภัตตัสสมิง

อะธิจิตเต จะ อาโยโค

กุสะลัสสุปะสัมปะทา

เอตัง พุทธานะ สาสะนัง

ปาติโมกเข จะ สังวรโร

ปัตตัญจะ สะยะนาสะนัง

เอตัง พุทธานะสาสะนัง

คำแปล

ขันติ คือความอดทน

นิพพาน ท่านผู้รู้กล่าวว่า

เป็นเครื่องเผาผลาญบาปอย่างยอดเยี่ยม

เป็นยอดแห่งความสุข

^๔ พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลคำศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๗๕.

ผู้ที่ยังทำร้ายผู้อื่นอยู่
 ผู้ที่ยังเบียดเบียนคนอื่นอยู่
 การไม่ทำบาปทั้งปวง
 การทำจิตใจให้ผ่องใส
 การไม่ว่าร้าย ไม่ทำร้ายใคร
 ความรู้จักประมาณในอาหาร
 การฝึกจิตให้ผ่องใส

หลักธรรมดังกล่าวข้างต้น แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ให้รักในหลักการ ๓ ให้รักในอุดมการณ์ ๔ และให้รักในวิธีการ ๖ เนื่องจากหลักธรรม ๓ เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่จะทำให้เกิดความรักต่อเพื่อนมนุษย์ในโลก มีดังนี้^๔

๑) ให้รักในหลักการ ๓ ประการ *หลักการ* หมายถึง สาระสำคัญที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ **มีองค์ประกอบคือ** การสังเกต การเปรียบเทียบ ความคล้ายและความแตกต่าง จัดแยกประเภท และรวมเป็นหมวดหมู่ สร้างความหมายเฉพาะเพื่อความเข้าใจของตนเอง คือ

๑. การไม่ทำบาปทั้งปวง คือ การไม่ทำความชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ

๒. การทำกุศลให้ถึงพร้อม คือ การทำความดีทางกาย ทางวาจา และทางใจให้ถึงพร้อม

๓. การทำจิตใจให้ผ่องใส คือ คือการทำจิตของตนให้ผ่องใสปราศจากนิวรณ์ ๕ ประการ คือ

กามฉันทะ หมายถึง ความพึงพอใจ ความติดใจลุ่มหลงโลภียกามทั้งหลาย ไม่สามารถตัดใจจากกามได้ **พยาปาทะ** หมายถึง ความ

ไม่จัดว่าเป็นบรรพชิต

ไม่จัดว่าเป็นสมณะ

การทำกุศลให้ถึงพร้อม

นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ความสำรวมระวังในพระปาติโมกข์

การอยู่ในสถานที่นั่งที่นอนอันสงัด

นี้เป็นคำสอนของพระพุทธศาสนาทั้งหลาย

พยาบาท ความไม่พอใจ ขัดเคืองใจ ความผูกโกรธ จงล้างจงผลาญ **ทินมิตตะ** หมายถึง ความขี้เกียจ ความท้อแท้ ความหดหู่ท้อถอย อ่อนแอและหมดอาลัย ขาดความอึกเหิม ขาดความพยายามที่จะทำให้สำเร็จ **อุทธัจจะกุกกุจจะ** หมายถึง ความฟุ้งซ่านของจิต จิตไม่สงบ ขาดสมาธิ เต็มไปด้วยความกังวลใจ **วิจิกิจฉา** หมายถึง ความไม่แน่ใจ ความลังเลสงสัย ความกังวลและไม่มั่นใจ ความไม่ปักใจเชื่อว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดหรือควรทำแบบไหนดี จะเห็นว่าถ้าจิตเราเต็มไปด้วยนิวรณ์ทั้ง ๕ เราคงไม่สามารถทำจิตให้สงบ บรรลุธรรมขั้นสูง หรือทำการงานสิ่งใดให้สำเร็จลงได้

๒) ให้รักในอุดมการณ์ ๔ ประการ หมายถึง ความคิด ความเชื่อ ที่มีแบบแผนเกี่ยวข้องกับหลักการและคุณค่าทางการกระทำที่ดี เป็นความคิดความเชื่อที่มีแนวทางแน่นอน มีเหตุผล มีจุดหมายปลายทาง คือ

๑. ให้รักในความอดทน คือ ความอดกลั้น ไม่ทำบาปทั้งกาย วาจา และใจ

^๔ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ, วัฒนธรรมและแนวทางปฏิบัติ, หน้า ๔๔-๔๖.

๒. ให้รักในความไม่เบียดเบียน คือ การงดเว้นจากการทำร้ายรบกวนผู้อื่น

๓. ให้รักในความสงบ คือ การปฏิบัติตนให้สงบทั้งกาย วาจา และใจ

๔. ให้รักในพระนิพพาน คือ การดับทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น

ให้รักในในการดำเนินชีวิตตามมรรคมงคล ๘ คือ หนทางถึงความดับทุกข์ เป็นส่วนหนึ่งของ

อริยสัจ เรียกว่า มัคคสังัจ หรือ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจมี สัมมาทิฏฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง การปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามความเป็นจริงด้วยปัญญา สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึง การพูดต้องสุภาพ พูดในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม สัมมาภังคะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง สัมมาอาชีวะ คือ การทำมาหากินอย่างสุจริตชน ไม่คดโกง เอาเปรียบผู้อื่น สัมมาวายามะ คือ ความอุตสาหะพยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม สัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ สัมมาสมาธิ คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สงัด จากกิเลส นิวรณ์ อยู่เป็นปกติ

๓) ให้รักในวิธีการ ๖ ประการ^{๑๑} หมายถึง แบบอย่างหรือกฎเกณฑ์ สากล หมายถึง ทั่วไป ดังนั้น พระพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็น

สากล คือ

๑. ไม่ว่าร้าย คือ ไม่กล่าวให้ร้ายโจมตีใคร

๒. ไม่ทำร้าย คือ ไม่เบียดเบียนใคร

๓. สำรวมในปาติโมกข์ คือ ความเคารพระเบียบวินัย กฎ กติกา กฎหมาย รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม

๔. รู้จักประมาณ คือ คือรู้จักความพอดีในการบริโภคอาหาร

๕. อยู่ในสถานที่สงบ คือ อยู่ในสถานที่สงบมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

๖. ฝึกจิตให้สงบ คือ ฝึกหัดชำระจิต ให้สงบ มีความสุภาพ คุณภาพ และประสิทธิภาพที่ดี

ให้รักที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในวันมาฆบูชา

วันมาฆบูชา ถือเป็นวันสำคัญยิ่งอีกวันหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธพึงปฏิบัติแสดงออกถึงความรักในจะเข้าร่วมกิจกรรมเช่นเดียวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันอื่นๆ และควรปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เป็นกรณีพิเศษวันมาฆบูชา นี้ คือ

ก. แนวทางในการแสดงออกถึงความรักในสถาบันต่างๆ ในสังคม

พุทธศาสนิกชนพึงยึดถือแนวทางการปฏิบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแบบอย่างสำเร็จแห่งการปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นพุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธายึดมั่นคุณพระรัตนตรัย พึงปฏิบัติตามหลักธรรมอื่นที่นำความสุขมาให้ คือ ให้ทานรักษาศีล เจริญภาวนา และเวียนเทียน^{๑๒}

^{๑๑} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,กระทรวงวัฒนธรรม, วันมาฆบูชา แนวทางปฏิบัติสำหรับพุทธศาสนิกชน, หน้า ๘.

ข. กิจกรรมที่แสดงออกถึงความรักใน กับครอบครัว^{๑๒}

๑. พาสมาชิกในบ้านร่วมกันทำความสะอาดบ้าน ประดับธงชาติและธงธรรมจักร
๒. ร่วมกันสนทนาความรักในมุมมองของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับมุมมองความสำคัญของวันมาฆบูชา รวมทั้งหลักธรรม คือ โอวาทปาติโมกข์และแนวทางปฏิบัติในครอบครัว
๓. นำครอบครัวไปบำเพ็ญกุศลทำบุญตักบาตร บริจาคทาน แสดงออกถึงความรักในครอบครัว
๔. ไปปฏิบัติธรรมที่วัด รักษาศีล สวดมนต์ ฟังธรรม เวียนเทียนเจริญภาวนา

ค. กิจกรรมที่แสดงออกถึงความรักใน สถานศึกษา

๑. ทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน ประดับธงชาติและธงธรรมจักร
๒. ครูและนักเรียนร่วมกันศึกษาถึงความสำคัญในวันมาฆบูชา
๓. ครูให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศ
๔. ประกาศเกียรติคุณของนักเรียนที่ประพฤติดีเป็นแบบอย่างที่ดี
๕. ครูพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมกับชุมชนที่วัด บำเพ็ญกุศลบริจาคทานรักษาศีลเจริญภาวนา

ง. กิจกรรมที่แสดงออกถึงความรักใน สถานที่ทำงาน^{๑๓}

๑. ทำความสะอาดบริเวณที่ทำงาน ประดับธงชาติและธงธรรมจักร
๒. ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความสำคัญของวันมาฆบูชา
๓. จัดให้มีการบรรยายธรรมและสนทนาธรรม
๔. ร่วมกันบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ปลูกต้นไม้ บริจาคโลหิต
๕. หัวหน้าหน่วยงานให้โอกาสผู้ร่วมงานไปบำเพ็ญกุศลตามประเพณีนิยม

จ. กิจกรรมที่แสดงออกถึงความรักใน สังคม

๑. วัด สมาคม มูลนิธิ หน่วยงาน องค์กร สื่อมวลชน ประชาสัมพันธ์ เรื่องวันมาฆบูชา
๒. จัดพิมพ์เอกสารเกี่ยวกับความสำคัญของวันมาฆบูชา
๓. เชิญชวนให้ประชาชนทั่วไป เข้าร่วมกิจกรรม ปฏิบัติธรรม และพิธีกรรมทางศาสนา
๔. รณรงค์ทางสื่อมวลชนต่างๆ ให้ลดละเลิกอบายมุขทุกชนิด
๕. ประกาศเกียรติคุณสถาบัน

^{๑๑} เวียนเทียน หมายถึง อากาที่ถือดอกไม้ รูป เทียน เดินประทักษิณสิ่งที่เคารพบูชา เช่น เวียนเทียนรอบอุโบสถในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

^{๑๒} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ, วันมาฆบูชาและแนวทางในการปฏิบัติ, หน้า ๔๗.

^{๑๓} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กระทรวงวัฒนธรรม, วันมาฆบูชา แนวทางในการปฏิบัติสำหรับพุทธศาสนิกชน, หน้า ๑๒.

จ. ประโยชน์ที่พึงจะได้รับ

จากกิจกรรมที่แสดงออกถึงความรักของวันมาฆะบูชาที่พุทธศาสนิกชนได้ร่วมกันปฏิบัติจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมโลกอย่างมาก คือ

๑. ประโยชน์ตน เกิดความรักในสถาบันสังคมที่ตนอยู่ ได้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวันมาฆะบูชารวมทั้งหลักธรรม คือ ความอดทน ละเว้นจากการทำบาปและไม่เบียดเบียน

ผู้อื่น มีความรักซาบซึ้ง ศรัทธา ตระหนักและเห็นคุณค่าในการดำเนินชีวิตตามโอวาทปาติโมกข์

๒. ประโยชน์แก่สังคมโลก คำสอนของพระพุทธศาสนาในเรื่องความอดทน อดกลั้น ละชั่ว ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สร้างความรักให้ถือเป็นข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ จะช่วยลดความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมโลกได้ด้วยดีตลอดไป.

เอกสารอ้างอิง

ประมวลพิธีมงคลของไทย. **ที่ระลึกพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทานกองทัพบก**, กรุงเทพมหานคร :

อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๗.

พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๙, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. **สุจิตร์ วิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก (The United Nations Day of Vesak)**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ. **วันมาฆบูชา,วันวิสาขบูชาวันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษาวันอัฐมิบูชา วันออกพรรษา วันธรรมสวนะและแนวทางในการปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๖.

_____. **วันวิสาขบูชา แนวทางการปฏิบัติสำหรับพุทธศาสนิกชน**. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าสงสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๗.

_____. **วันอาสาฬหบูชาแนวทางการปฏิบัติสำหรับพุทธศาสนิกชน**. กรุงเทพมหานคร : การศาสนาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗.

-วันอัฐมีบูชาแนวทางการปฏิบัติสำหรับพุทธศาสนิกชน. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าส่ง
สินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๗.
-วันเข้าพรรษาแนวทางการปฏิบัติสำหรับพุทธศาสนิกชน. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗.
-วันออกพรรษาแนวทางการปฏิบัติสำหรับพุทธศาสนิกชน. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗.
-วันธรรมสวนะแนวทางการปฏิบัติสำหรับพุทธศาสนิกชน. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้า
ส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๗.
- ศิริวรรณ คุ่มไต้. วันและประเพณีสำคัญ. กรุงเทพมหานคร : บ. สำนักพิมพ์เดอะบุคส์ จำกัด, ม.ป.ป.